

Eesti Postimehes 1899 ilmunud T. Kolk'i kiri „Lühike külaskäik Novorossiiskist Kubani maakonda”. Taga-Kaukaasia: Novorossiisk (Noworossiisk). Põhja-Kaukaasia: Nikolai waksal, Livoonia (Liwonia). Sõit (arvatavasti kas praegusest Konokovo või Ovetška raudteejaamast) Livooniasse. Livoonia kõrts ja sellega seotud nähtused 9 aastat varem; kõrtsi sulgemine. Livoonia pasunakoor; kooliõpetaja Susi. Lühidalt Livoonia ajaloost: Livoonia asutamine (7. juunil 1874). Livoonia 25 aasta juubeli tähistamine peoga: ettevalmistused. Armavir (Armowiir). Livoonia maastiku kirjeldus; viljapuuaiad. Maksude suurenemine Eestist juurdetulijate tõttu. Livoonia kool, kirik ja kohtumaja. Kooliõpetuse hea kord. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Eesti Postimees (nr. 22), 28. mai 1899, lk. 3

Kaukasiast. Pääkirja all „Lühike külaskäik Noworossiiskist Kubani maakonda” kirjutatakse meile: Lihawõtte laupäewal kell 3 p. l. sõitsin Noworossiiski raudteejaamast wälja ja olin esimese püha hommikul kell 7 Wladikawkasi raudtee Nikolai waksalis, kus mind üks auus Eesti wend ootas. Säält sõitsime kahe rattase wedruga kaarikuga Liwonia Eesti külasse. Sõit tuletas mulle Soomemaa sõitu meelde, kui ma paarkümmend aastat tagasi säält reisisin; oli üsna huwitaw nüüd jälle säärase riistapuuga Kaukasia pinnal Eesti sõbraga sõidutada. Umbes 20 wersta waksalist külasse läks meil, mahedat juttu puhudes õige ruttu mööda. Üheksa aastat on tagasi, kui ma seda küla esimest korda tundma õppisin. Sel ajal oli kõrts külas. Pühapäewa hommikul läksiwad mõningad inimesed (suurem osa naesterahwad) palwemajasse, teised aga kogusiwad kõrtsi juurde ja õhtupoolel oli juba 2/3 küla mehi säält koos, kus nad sui-ajal muru pääl külleli, troppis, kaarta mängisiwad, „sinikael” keskel, ja teised kõrtsi leti ees ning pinkide pääl jändasiwad; mitmelgi kulus esmaspäewa ja teisipäewa õhtuni säält aeg ära, kuna ka wiimaks tapmised ja wargused ei puudunud ja mõnigi mees praegugi weel Irkutskis wõi Jeniseiskis oma kuritöö nuhtlust kannatab. Noored poisikesed, kes ei julenud päewa-ajal wanemate meeste hulka tulla, kogusiwad õhtul pimedas salka ja siis pidi, kellel raha oli ja kelle kätte kord tuli, wa' topsi wälja tooma, kuni igalühel pää küllalt auras; siis mindi piki küla tüdrukuid taga ajama ja iga moodi rahu rikkuma. Kord tuliwad mõned mõtte pääle: mispärast wiina eest raha anda? Nad kiskusiwad kõrtsi seina alla augu, kust wa wedeliku wälja tassisiwad; tuli aga jällegi awalikuks ja kohus karistas neid waljusti. Nüüd on selle poolest üsna teine asi, sest kõrtsi ei ole enam külas. Agaramad mehed oliwad aru saanud, et see paha paise häwitamist nõudis. Ehk küll kõrtsi rent 3—400 rbl. küla kassasse kasu tõi, siisgi oli ihulik ja hingelik kahju mitukümmend korda suurem. Päris karskusest ei wõi ka nüüdgi juttu olla, sest et tuliwee-hallikad — üks kolme ja teine seitsme wersta pääl külast — saadawal on ja iga jõukama peremehe keldris marjawiina leidub, mis nad oma wiina-aias kaswatawad; aga siisgi on asi palju ilusam; purjus olekut sel pühade ajal näha ei olnud, kui ühe noore möldri maha arwame, kes alkoholi hullustuses rahu püüdis rikkuda. Nüüd on pühapäewane kokkutulek pääle kirikuteenistuse koolimaja juurde,

kus noor pasunakoor ennast harjutab. Üliruttu, kolme kuu jooksul, on noor kooliõp. hra Susi hoolsal õpetamisel ilusasti mängima õppinud. Mänguriistad jõudsiwad alles pääle jõulupühi kätte; nad oliwad tuttawa muusikujuhataja hra Wirkhaus'i läbi Saksamaalt, Leipzigist, tellitud. Suuremalt osalt priitahtlikkude annete abil ja ka muist laenuteel oli seks 300 r. kogutud. Nüüd peab noor ja wana rõõmustama, wasktorudest wälja helisewaid wiisisid kuulates. Mõnel wanal hallil isakesel tuli rõõmu-haleduse pärast wesi silma, kui nägi ja kuulis, kudas tema poeg ehk pojapoeg teiste seltsis waskpilli puhus, mis tema noorpõlwe paju-wilest palju tugewam ja mõnusam on.

Ligi 40 aastat on sellest ajast tagasi, kui selle küla suurem osa elanikkusid Eestimaalt wälja rändas, esiti Krimmi ja siis Kaukasiasse, Stawropoli kubermangu — nüüd on see kolmas asumisekoht. Asujatel on oma päris ostetud maa — 2400 dessatini; sellega on tükikene Kaukasia pinda Eestlaste omandus ja nende nüüdne kodumaa. 1874. aastal 7. juunil asusiwad nad selle koha pääle, ja nüüd, nelipühi teisel pühal, saab 25 aastat täis, kui küla asutati. Selleks tahawad asunikud oma asunduse 25-aastast jubileumi pühitseda, milleks ettewalmistused käsil on. Loodame, et pidu rõõmus ja lõbupakkuw saab olema. Küla kõrwal on seks üks kõrgustik (kurgan) wälja walitud, mis jalgteedega ja kõrwale istutatud puudega on ära kaunistatud; kesk-tipus on üks platsikene. Kes siin ligemal elawad ja kellel see wõimalik ehk selleks lusti on, mingu Liwonia pidule; ta saab säält mõndagi näha ja end sugurahwaga tutwustada.

Liwonia küla on Kubani jõeharu Urupi kaldal, 45 wersta Armowiirist. Armowiir on keskmise linna suurusega, aga seisab asunduse (селение) nime all; ta on Kubani kaldal, kaupleb tugewasti wiljaga ja on säält mitu õli- ja malmi-wabrikut, siit ostawad ka Liwonia elanikudgi oma kaubad. Külamaa on lage stepp, kõik haritaw maa; wäikene mägede joon käib küla ligidalt läbi, see on karjamaaks; jõe ääres kaswab ka wäikest metsa, seda tarwitatakse aia-tegemiseks ja mõneks muuks otstarbeks, aga kütmiseks pruugitakse põhku ja sõnnikut. Igal jõukamal ja hoolsamal peremehel on wiljapuu-aed, mis mõnel aastal hääd kopikud tasku toob. Mõni aasta tagasi oli põua pärast wiljakasw üsna kasin ja hinnad oliwad ka odawad; selle pärast müüsiwad perekonda 10 oma maad ära Wenelastele ja läksiwad lõuna poole Kaukasia mägesid paremat paika otsima; kas nad seda leidsiwad, mis otsisiwad, jääb küsimuseks. Raskuseks on see küla elanikkudele, et maksud suureks lähewad selle pärast, et 1/3 elanikkusid, kes pärast on juurde tulnud, Eestimaal ja mõnes muus kohas oma rewisioni-kirjad peawad ja ei taha sellele külale maksusid maksta. Kool, kirik ja kohtumaja tarwitawad kaunikest summa oma ülespidamiseks, üksi postitalitus nõuab oma 3—400 rbl. aastas. Oleks siis selle poolest ühendust soowida, aga mitte, et nii mitu aastat sellega waieldaks ja kohut käidakse, nõnda kui see nüüd sünnib. Peaks ikka seda sõna meelde tuletama, et rahu kosutab, waen kaotab ja ühendus tugewaks teeb. Kooliõpetus on nähtawalt hääs korras, mida alguskooli kohta täiesti ütelda wõib. Ka on mõnel püüdmine lapsi kõrgemalt koolitada lasta. Eesti ajalehti nägin ma ärksamate meeste juures, aga neid on ka wäga palju, kes nendega weel tegemist ei tee. Peaks ometi noorem sugu hakkama aru saama, mida aeg nõuab. Soowin Teile, Li-

wonia wennad ja õed, hääd terwist, Teie pidule kõigiti lõbusat kordaminekut ja ütlen Jumalaga jättes: Astkem röömsast' edasi hariduse-radasi.

T. Kolk.